

Posudek oponentky diplomové práce

Název diplomové práce: Vliv metody Reuvena Feuersteina na didaktiku učitele základní školy
Autorka diplomové práce: Bc. Petra Kurcová
Vedoucí diplomové práce: PhDr. Barbora Lucká, Ph.D.

Diplomová práce Petry Kurcové se zabývá vlivem metody Instrumentálního obohacení (FIE) na učitele základní školy. Autorka pro zpracování tématu využila kvalitativní analýzy semistrukturovaných rozhovorů. Zkoumaná metoda je jedním z přístupů zaměřených na kognitivní rozvoj žáků, který je učí nahlížet na to, jakým způsobem přemýšlejí, jaké postupy využívají při řešení problémů tak, aby byli schopni je použít v různých učebních i životních situacích. Zároveň akcentuje úlohu učitele jako zprostředkovatele těchto postupů. Dá se tedy říci, že je to v dnešní době, kdy se mnoho škol a vzdělávacích institucí snaží o inovativní přístupy, zcela určitě aktuální téma. Z hlediska formálního jsem vyjma drobných jazykových stylistických chyb neshledala větší problémy ovlivňující kvalitu práce.

V teoretické části autorka metodu charakterizuje, nejprve prostřednictvím představení jejího zakladatele, Reuvena Feuersteina, jeho osobních i teoretických východisek. Poté stručně uvádí také metodu Instrumentálního obohacování, tedy komplexní program rozvoje kognitivních funkcí, který Feuerstein vytvořil jako nástroj pro učitele nebo rodiče. Ti si ho mohou v rámci kurzů osvojit a využívat ho ve vzdělávání a výchově dětí. Poslední část je věnovaná didaktice, zde studentka osvětluje své nahlížení na tento pojem a využití v rámci práce.

K teoretické části mám několik výhrad. Domnívám se, že jednotlivé části jsou nevyvážené, v teoretických východiscích se kromě Feuersteina objevují i teorie Piageta a Vygotského, ale chybí mi objasnění proč. Je jasné, že z nich Feuerstein vychází, ale v jakém smyslu, jak jsou v jeho přístupu zhodnoceny? To je zmíněno spíše okrajově. Zároveň hlavní pilíře Feuersteinovy metody, a to zprostředkované učení, strukturální modifikovatelnost a role učitele v uvedených procesech, jsou objasněny jen vágně. Autorka se sice snaží například zprostředkované učení dokládat příklady, ale je k diskusi nakolik jsou zvolené příklady vhodné a zda vůbec dokreslují jednotlivé prvky zprostředkování. Dle mého názoru by bylo vhodnější uvést jednu až dvě situace z vyučování a na nich jednotlivé (přítomné) principy popsat, než uvádět ke každému ukázkou vytržené z kontextu, z nichž některé se zdají být v rozporu s tím, na čem metoda staví (např. Zaměřenost a vzájemnost, str. 16 - 17). Chybí mi také shrnutí, analýza toho, v čem je metoda přínosná/jiná od běžných výukových metod, zda ji můžeme řadit mezi tzv. metakognitivní přístupy, zda existují ve světě či v našem prostředí podobné metody či přístupy.

Kapitola věnující se didaktice ji definuje jako teorii vzdělávání a vyučování a identifikuje složky vzdělávacího procesu. V závěru jsou pak uvedeny výzkumy, které se týkaly možnosti využití FIE u učitelů nebo vlivu metody na změnu strategií učitelů ve výuce.

Výzkumná studie byla, jak již bylo uvedeno realizována prostřednictvím kvalitativní analýzy dat získaných ze semistrukturovaných rozhovorů. Zdá se, že se v průběhu zpracovávání studie dostala autorka do jakéhosi zmatení. V cíli práce uvádí, že jejím záměrem je: "...prohloubit obecné znalosti o vlivu Feuersteinovy metody Instrumentálního obohacování na didaktiku učitele z pohledu těch učitelů, kteří s ní pracují..." (str. 32), nicméně už ve výzkumných otázkách zjišťujeme, že se ptá na reflexi metody u učitelů, kteří s metodou pracují, ale i takových, kteří s ní nepracují. Formulace výzkumných otázek je také sporná, některé nejsou zcela dobře srozumitelné.

Výzkum tedy nakonec probíhal u 11 učitelů, z nichž 4 s metodou pracují, 1 navštěvuje kurz a 6 učitelů s metodou nepracuje, zná ji pouze zprostředkovaně, buď z úvodního představení nebo z přítomnosti na hodinách, kde práce s metodou probíhá. Zde docházím k názoru, že nebylo vhodné do výzkumného vzorku zařadit učitele, kteří s metodou nepracují, jelikož většinou nemají o metodě dostatečné informace a velká řada z nich není ani schopna reflektovat vliv metody na práci kolegů, jelikož neviděli reálnou práci s metodou nebo neví, co je přesně její podstatou, jak je patrné i z rozhovorů.

Zpracování dat provedla diplomantka dle svých slov pomocí zakotvené teorie (viz str. 44), tento postup však vůbec nenaplnuje. Její analýza dat spíše znamená sumarizaci výroků získaných v rozhovorech. Ve shrnutí výzkumné části sice uvádí kategorie, které mají zahrnovat jednotlivé kódy, není však zcela zřejmé, jak k nim došla, jelikož nejsou podpořeny konkrétními výroky učitelů ani není odkazováno na přílohy s přepisy rozhovorů. Pro čtenáře je tedy obtížné sledovat genezi a váhu výstupů studie. Závěry také často nejsou přesvědčivé, v diskuzi je například uvedeno, že: “Po shrnutí všech dílčích výsledků jsem dospěla ke zjištění, že kvalita interakce mezi učitelem a žákem, se jeví být závislá na osobnosti zprostředkovatele...” To by však znamenalo, že FIE nemůže být chápána jako metoda široce využitelná pro učitele tak, aby byli schopni aplikovat zprostředkované učení v praxi. Ale po chvíli autorka navazuje: “... což mě to vede k úvaze, zdali by Feuersteinova metoda Instrumentálního obohacování měla být vyučována na vysokých školách v rámci standardní přípravy budoucích učitelů.”

Celkově hodnotím práci jako základně splňující nároky diplomové práce. Své výtky jsem popsal výše. I když nepochybuji, že se studentka snažila ke svému výzkumu přistupovat poctivě, což dokazuje reflexe v průběhu výzkumu, oslovení další školy atd., domnívám se, že se zcela dobře nevyrovnala s metodologickým uchopením problému, což se odrazilo v celé empirické části. I přesto si však myslím, že by měla mít možnost vysvětlit a obhájit svůj postup v rámci obhajoby. V jejím rámci bych byla ráda, kdyby autorka objasnila následující body:

- Co vedlo studentku k tomu, aby zařadila do studie i učitele, kteří nepracují s FIE a mají s ní pouze minimální zkušenosti/informace?
- Bylo by možné využít nějakou jinou metodu, která by umožnila lépe analyzovat srovnání přístupu učitelů využívajících FIE/zprostředkované učení ve výuce a těch, kteří ji nevyužívají?
- V čem podle ní vnímají sledování “FIE učitelé” podstatu a význam zprostředkování?
- Jak do celého konceptu metody zapadá práce s jazykem a proč?

V Praze, dne 22. 8. 2018

PhDr. Hana Sotáková